RƏVAN SEYFULLAZADƏ

THE EFIL

QANUN NƏŞRİYYATI

Fəlsəfi pessimizm və göz ardı edilən dünya haqqında bir çox kitab vardır, amma bu kitabda bu mövzular ola bildikcə anlaşılan və asan dildə qələmə alınmışdır.

Bu kitab heç kəs üçündür, çünki ancaq heç kəs olub bunu qəbul edənlər gerçəkləri göz ardı etməzlər...

GİRİŞ

1. Kainatın Yaradılışı Barədə

Kainatın yaranışı bir müəmma deyil. Bu, xaosun soyuq və amansız nəfəsidir. Məqsədsizliyin heçlikdə özünə yalançı bir ev yaratmasıdır. Bu başlanğıc, əslində, bir sonun doğuluşu idi...

Uzaq, zamanın və məkanın sərhədlərinin olmadığı bir boşluq. Orada nə işıq vardı, nə də qaranlıq. Bu, heçliyin öz hökmranlığını qoruduğu bir diyar idi. Sonra bir partlayış baş verdi. Böyük Partlayış – insan ağlının ona verdiyi bu ad kifayət qədər ironikdir. Çünki "böyük" dediyimiz hər şey yalnız insanın öz mənasız kiçikliyində özünü ovutmaq üçün uydurduğu təsəllidir.

Partlayışın özü isə nə bir möcüzə idi, nə də ilahi bir sənət. O, kor və hissiz atomların təsadüfən bir araya gəlməsi ilə yaranmış bir faciə idi. Maddə heçlikdən çıxdı, amma bu yaranış özü ilə birlikdə sonsuz bir əzabın köklərini də gətirdi.

Fəza doldu, amma bu yalnız soyuq bir boşluqla dolmuşdu. Ulduzlar doğuldu, alovların içində qovrulan məchul kürələr...

Ulduzlar yaranmağa başladı. Onlar kosmosun səssizliyində yanan lampalar kimi görünsə də, əslində, öz daxilində tükənmək üçün doğulmuş istilik qovşaqları idi. Hər bir ulduzun qısa və əzablı bir ömrü vardı. Onların doğuluşu, həyatının hər anında öz ölümünü daşıyan bir məxluqun varlığına bənzəyirdi. Bu kürələr, kainatın ilk faciəvi oyunçuları idi – alovlar içində yanırdılar, lakin bu alov yalnız özlərini məhv etmək üçün idi.

Bu amansız tamaşanın mərkəzində isə başqa bir güc vardı: **iradə**. Şopenhauerin dediyi kimi, kainatı hərəkətə gətirən və onun içindəki hər bir varlığı idarə edən "kor və düşüncəsiz **iradə**". İradə nə məqsəd, nə də mənəviyyat tanıyır. O, yalnız var olmaq üçün var. İradə nə gözəllik, nə də mənəvi ali dəyərlər axtarır, o, yalnız özünü dayanmadan təkrar etməyə çalışan bir mexanizmdir. Kainatın partlayışdan doğuluşu da bu iradənin ilk qığılcımı idi: heçlikdən bir şey çıxarmaq, yalnız özünü sübut etmək üçün.

Amma bu iradə lənətlidir. O, hər şeyə həyat verir, lakin bu həyat yalnız əzabın başlanğıcıdır. Ulduzların yaratdığı hər bir atom, kainatın bu kor iradəsinin daşıyıcısı idi. Onlar birləşir, ayrılır, toqquşur, yandırır və məhv edirdi. Həyatın özü, əslində, bu amansız iradənin təsadüfən özünə bir forma yaratması idi.

Şopenhauer yazırdı: "Həyatın mənası yoxdur, çünki iradə yalnız özünü çoxaltmaq istəyir. Bu, heç vaxt qane olmayan bir aclıqdır." Kainat da bitməyən bir aclıqla başladı. İradə, heç bir məqsədə xidmət etmədən öz hərəkətinə davam etdi və nəticədə bu kor iradə maddənin hərəkətini tətikləyərək, ulduzları və planetləri yaratdı. Hər bir partlayış, hər bir cazibə qüvvəsi yalnız bu boş iradənin nəticəsi idi.

Yaradılışın ilk anlarında kainat yalnız qaranlıq enerjidən, boşluqdan və termodinamik xaosdan ibarət idi. Amma bu xaos səmimi deyildi; əksinə, o, gələcəkdə baş verəcək hər bir əzabın rüşeymini daşıyırdı. Burada həyat yox idi, amma iradə artıq öz işinə başlamışdı, onu yaratmaq üçün zəmin hazırlayırdı. Bu, əslində, kainatın "günahsız" dövrü idi, əzab hələ mövcud deyildi. Amma bu, səssizliyin qısa müddətli illüziyası idi.

Çünki iradə özü ilə birlikdə əzabı gətirir. Hər bir şeyin öz daxilində onu məhv edən bir iradə daşıması kimi, kainatın öz içində də artıq məhv olmanın ilk toxumları vardı. İradə nə gözəl, nə də müsbətdir; o, kor bir qurğu kimidir, və bu qurğu yalnızca öz mexanizmini qorumaq üçün hərəkət edir.

Bəs kainatın bu ilk anlarında biz nəyi görürük? Şopenhauerin təsvir etdiyi o amansız dövranı, kor mexanizmlərin məqsədsiz hərəkətini. Böyük Partlayışın səssiz alovu, həyatın və əzabın ilk qığılcımlarını daşıyırdı. Maddənin toplanması, ulduzların yaranması və partlaması, qara dəliklərin formalaşması – bunların hamısı iradənin faciəvi oyunlarının bir parçası idi. Bütün bu mövcudluq, təkcə öz alovunda tükənməyi istəyən bir iradənin davamıdır.

Maddənin hərəkəti, sadəcə öz yolunu tapan bir mexanizmin təkrarı idi. Heç bir məna yox idi; yalnız varlıq var idi və bu varlıq da özünü sürükləyirdi. İradə sadəcə hərəkət edir, amma heç bir istiqamət və məqsəd tanımırdı. Hər şey bir mexanizmin içində hərəkət edir, özünü təkrarlayır, amma heç bir zaman tamamlanmırdı.

Hər bir planetin doğuluşu, hər bir ulduzun ölümə doğru sürüklənməsi, kosmosdakı hər bir dəyişiklik bu iradənin nəticəsidir. Ancaq bu iradənin özündə əzab var. Ulduzlar və planetlər, hər bir atom və hər bir qığılcım, bu sonsuz təkrarlanmanın, bu heç vaxt tamamlanmayan dövrün bir hissəsidir.

Kainatın hər bir qıvrımı, hər bir hərəkəti bir məqsədsiz davamlılıqdır. Hər şey özünü təkrarlamaq və daha da təkrarlamaq istəyir, amma heç vaxt mükəmməl olmağı bacarmır.

Şopenhauerin dediyi kimi, iradə heç vaxt qane olmur, heç vaxt tamamlanmır. O, daima bir aclıqla hərəkət edir, lakin heç bir zaman özünü doyura bilmir. Kainatın hər bir anı bu qorxulu iradənin bir təkrarıdır. Maddənin hərəkətini və kosmosun təşkilini təmin edən bu iradə heç bir məqsəd güdmür; o, yalnızca özünü saxlamaq istəyir, amma heç vaxt bu məqsədə tam çatmır.

Varlığın içindəki əzab, bu iradənin öz varlığını qorumağa çalışması ilə paralel olaraq yaranır. Hər bir varlıq, iradənin içində məhv olmadan varlığını davam etdirmək istəyir, amma nəticə dəyişməzdir: hər bir həyatın, hər bir varlığın sonu əzab və yoxluqla qarşılaşır. Bu, kainatın özünün acı gerçəyi, heç vaxt tamamlana bilməyən bir dövrün təkrarıdır.

Varlıq və yoxluq arasındakı bu səyahət, sonsuz bir zəncirin dövrüdür. Maddə heçlikdən doğur, lakin heçlikdən çıxmaq heç bir zaman tam olaraq mümkün olmur. Həyat, ölüm və varlıq arasındakı bu qarışıqlıq sadəcə təkrarlanır. Kainatın özündə bu təkrarlanmanın heç bir məqsədi yoxdur, sadəcə bir mexanizmin nəticəsidir. Hər şey bir-birini təkrarlayır, amma heç vaxt mükəmməl deyil.

Bu, iradənin daxilində hər şeyin təkrarlanması, həm də mübarizənin, əzabın və yoxluğun təkrarlanmasıdır. Hər bir ulduz, hər bir planet, hər bir atom bir növ azadlıq axtarır, amma heç vaxt tamamilə azad ola bilmir. Kainat öz təkrarlanan dövründə həmişə iradənin əsarətində qalır. Hər şey varlıq içində özünü təkrarlamağa çalışır, amma heç vaxt mükəmməl bir sonluğa çatmır. Bu dövr sonsuz və dəyişməz olaraq davam edir.

Son olaraq, kainatın yaranışı heç bir məqsəd və ya mənaya sahib olmayan, sadəcə iradənin özünü təkrarlayan bir prosesidir. Hər şey bu iradənin bir hissəsidir və hər şey sonunda məhv olacaqdır. Bu, kainatın gerçəyidir; hər şey müvəqqətidir, heç bir zaman tamamlana bilməyən bir dövrün təkrarıdır.

2. Yer Kürəsinin Yaradılışı

Kainatın amansız iradəsi Yer kürəsini yaratmaq üçün çalışırdı. Amma bu yaradılış bir möcüzə deyildi. Bu, əzabın yeni bir səhnəyə qədəm qoyması üçün hazırlanan zəmin idi. Bu planet, gələcəkdə doğulacaq sonsuz iztirabların yatağı idi.

Kosmosun soyuq boşluğunda, maddə iradənin idarəsi altında hərəkət edirdi. Sönən ulduzların ölümündən qalan kül parçaları, cazibə qüvvəsinin məcburedici əlində bir araya gəldi. Bu toz və qayalıq parçaları arasında bir kütlə formalaşdı, Yer kürəsi adını verəcəyimiz bu cəhənnəm. O, gözəlliklə deyil, xaos və şiddətlə doğuldu. Vulkanlar partladı, lavalar qaynayıb daşdı. Hər bir partlayış, hər bir titrəyiş, gələcəkdə var olacaq həyatın nə qədər dəhşətli və iztirablı olacağının xəbərçisi idi.

Yer kürəsinin yaranışı, əslində, kainatın bütün iztirabını daha konkret bir formaya gətirmək üçün ilk addım idi. Bu gənc planetin səthi alovlardan ibarət idi. Günəşin qəzəbli şüaları bu qayalıq kütləsini yandırır, fırlanma hərəkətləri isə yerin nüvəsini daha da dərin bir xaosa sürükləyirdi. Vulkanlardan püskürən qazlar atmosferi doldurur, toksik bir qalxan yaradırdı. Bu atmosferdə nəfəs almaq mümkün deyildi, lakin heç bir canlı da mövcud deyildi ki, bu boğucu qazların mənasızlığından şikayət etsin.

Planetin səthi vulkanik bir səhnədən başqa bir şey deyildi. Gənc dağlar püskürür, lavalar göyü yandıran qırmızı çaylara çevrilirdi. Hər tərəf qara tüstü ilə örtülmüşdü, və bu tüstü günəş işığını belə udurdu. Yer kürəsi, sanki, öz varlığından şikayət edirmiş kimi qışqırırdı. Daşların içində çırpınan bu qaynar alov, iradənin kor istəklərinin təcəssümü idi. O, dinclik tanımırdı; hər an hərəkətdə idi, hər an özünü yenidən məhv etməyə çalışırdı.

Şopenhauerin iradə anlayışı burada bir daha özünü göstərir: iradə yalnızca hərəkət etmək istəyir, amma bu hərəkət hər zaman dağıdıcıdır. Yer kürəsinin yaranışı bu kor iradənin amansızlığına şahidlik edir. Bu yaradılış nə möhtəşəm, nə də müqəddəsdir. Əksinə, bu proses insanın təsəvvür edə biləcəyi ən dəhşətli, ən qorxunc başlanğıcdır.

Bəs bütün bunlar niyə baş verirdi? İradə bu mənasız tamaşanı niyə qurmuşdu? Şopenhauerin dediyi kimi, “iradə heç vaxt özünü təmin etmir; o, daim istəyir, daim tələb edir, lakin heç vaxt qane olmur.” Bu iradə, maddənin hərəkətini məcbur edir, onu zorla bir araya gətirir, amma yalnız bir məqsəd üçün: daha çox əzab yaratmaq. Yer kürəsi, iradənin təsadüfi şiddətinin nəticəsi olaraq yaranmışdı.

Və bu yaranışın heç bir günahsız tərəfi yox idi. Planet hələ həyatın toxumlarını daşımasa da, onun hər bir hərəkəti gələcəkdəki əzabın zəmini idi. Okeanlar formalaşır, dağlar yüksəlirdi. Amma bu yüksəliş uçurumları da yaradırdı. Vulkanların püskürməsi yalnız həyatın ilk hissəciklərini yaratmaq

üçün idi, lakin bu həyat özü ilə birlikdə ölümün və iztirabın toxumlarını gətirəcəkdi.

Yer kürəsi, amansız iradənin təsadüfi bir oyun sahəsi idi. Bu planetin hər bir qayası, hər bir dənizi, hər bir havası əzabın doğulacağı anı gözləyirdi. Kainatın bu kiçik küncü, əzabın ən saf və ən amansız formalarını təcəssüm etdirəcək bir məkan idi.

Yer kürəsi, iradənin ən amansız laboratoriyalarından biri kimi formalaşmağa davam edirdi. O, yalnız var olmaq üçün var idi, lakin bu varlıq öz içində daimi çöküşü, əbədi bir iztirabı daşıyırdı. Maddənin hərəkəti, kainatın bu kiçik guşəsində daha konkret, daha dəhşətli bir təbiət alırdı. Lakin bu hərəkət nə məqsədli idi, nə də nəticə etibarilə müsbət bir şey vəd edirdi. O, yalnız özünü təkrarlayan, bitməyən bir sarsıntının, sonsuz bir faciənin başlanğıcı idi.

Gənc planet sakitlik tapmaq istəyirdi, lakin bu, sadəcə bir illüziya idi. Soyumaq, formalaşmaq, tarazlığa gəlmək yalnız daha böyük bir iztiraba zəmin hazırlayan keçici mərhələlər idi. Yer kürəsi vulkanlarla alovlanır, dərin çatlarla parçalanır, qaynar lavalar səthini yenidən və yenidən formalaşdırırdı. O, hər dəfə yeni bir sima qazanırdı, lakin bu sima yalnız bir anlıq idi, ardınca yenidən parçalanacaq, yenidən bir xaosun içinə düşəcəkdi. Heç nə sabit deyildi, heç nə daimi deyildi.

Bu məhv olma sadəcə fiziki proseslərlə məhdudlaşmırdı. Çünki hər formalaşan şey öz içində bir son daşıyırdı. Hər bir dağ zirvəyə qalxdıqca, çöküşə doğru irəliləyirdi. Hər bir okean səviyyəsini artırdıqca, gələcəkdə bir fəlakətin toxumlarını əkirdi. Hər bir səssizlik yalnız daha böyük fırtınaların sələfi idi. İradə var idi, lakin bu varlıq yalnız dağıdıcı idi.

Yer kürəsinin səthi bir növ əbədi müharibə meydanına bənzəyirdi. Burada heç bir şey sabit qalmır, heç bir dəyər möhkəm dayanmırdı. Vulkanların püskürdüyü alovlu axınlar, gələcək həyatın fundamentini hazırlayırmış kimi görünsə də, əslində, yalnız yeni bir iztirab mərhələsinə keçid idi. Həyat üçün lazım olan elementlər formalaşırdı, lakin bu, həyatın özündə daşıdığı lənəti dəyişmirdi. Yer üzündə nə yaranırsa, onun taleyi məhv olmaqdan başqa bir şey deyildi.

İlk okeanlar meydana çıxanda, bu, heç də bir müjdə deyildi. Onlar həyatın beşiyi olmaqdan çox, fırtınaların, tufanların və qəzəbin yuvası idi. Sular yalnız fırtınalar doğurmaq, qayaları aşındırmaq, sahilləri yumaq, hər şeyi formalaşdırıb, sonra məhv etmək üçün var idilər. Suyun özü belə həyat bəxş etməkdən çox, ölüm gətirirdi.

Yer üzündə hava meydana çıxmağa başlayanda belə, bu, yalnız yeni bir faciəyə zəmin hazırlayırdı. Səmanı bürüyən qazlar, ilkin atmosferin tərkibi yalnız boğucu, nəfəs kəsici və öldürücü idi. Yerin özünün belə onu qorumaq üçün bir örtüyü yox idi, çünki kainatın amansız şüaları hər an onun səthini yandırıb külə çevirə bilərdi. Günəş işığı belə, həyat bəxş etməkdən çox, yandırıb-yox etmək üçün mövcud idi. Hər bir istilik, hər bir enerjili zərrəcik yalnız yeni iztirabların başlanğıcı idi.

Yer kürəsi sanki öz mövcudluğundan şikayətlənirdi. O, öz varlığından imtina edə bilmədiyi üçün qəzəblə çalxalanırdı. Vulkanların partlaması, dənizlərin qabarıb-çəkilməsi, quru parçalarının bir-birinə sürtünərək zəlzələlər yaratması Yer kürəsinin varlıqla yoxluq arasında çırpınan çarəsizliyini əks etdirirdi. O, özünü məhv etməyə can atırdı, lakin eyni zamanda öz varlığını davam etdirməyə məcbur idi.

Və bu mübarizənin bir qalibi yox idi. Çünki hər formalaşan şey yox olmağa məhkum idi. Yer kürəsinin üzərində nə qədər dağlar ucalırdısa, bir o qədər dərin çökəkliklər yaranırdı. Nə qədər böyük fırtınalar qopurdusa, o qədər də ölü səssizliklər hökm sürürdü. Nə qədər həyat yaranmağa çalışırdısa, bir o qədər də ölüm onun ardınca gəlirdi. Burada heç bir məqsəd yox idi, heç bir nizam, heç bir istiqamət yox idi, yalnız xaosun sonsuz dalğaları var idi.

Bütün bu təbiət hadisələri yalnız bir mexanizmin təzahürü idi. Yer kürəsi var idi, çünki var olmalı idi. Amma bu varlıq, hər an özünü təkzib edirdi. O, formalaşırdı, yalnız məhv olmaq üçün. O, həyat üçün zəmin hazırlayırdı, yalnız əzablara bir oyun meydanı qurmaq üçün.

Bütün bu mənzərə içində yalnız bir həqiqət var idi: Yer kürəsi heç vaxt sakitlik tapmayacaqdı. O, kainatın amansız qanunlarına tabe idi və bu qanunlar mərhəmət tanımırdı. Burada yaranan hər bir şey, parçalanmaq üçün mövcud idi. Hər bir dəyişiklik yalnız başqa bir faciənin başlanğıcı idi. Hər bir stabillik, sadəcə yeni bir dağıntının xəbərçisi idi.

İradə dayanmırdı. O, hərəkət edir, çırpınır, dəyişir, formalaşdırır və məhv edirdi. Yer kürəsi bu sonsuz prosesin qurbanı idi. Bu torpaq üzərində nə qədər dağlar ucalacaqsa, bir o qədər də zəlzələlər onları sarsıdıb yerlə bir edəcəkdi. Nə qədər sular dərinləşəcəksə, bir o qədər də fırtınalar onları darmadağın edəcəkdi. Və nə qədər həyat yaranacaqsa, bir o qədər də ölüm onu izləyəcəkdi.